№ 135 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 13 1905 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 13 № 135

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».
Դուրս Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցական կազմակերպութեան խնդիրները. Աղէտի բեմում. Վերջին տեղեկութիւններ. Տեղեկութիւններ գաւառից.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Ինչպէս է «Հայեաթը» գրում պատմութիւնը. Սուրմալուի գաւառի ներկայ դրութիւնը. Բժիշկ Դոնէյլբէկի սպանութիւնը. Նամակ Երեւանից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պատերազմ և պրոլետարիատ. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

—

Այժմ, երբ նորից հրապարակի վրա է դրված դպրոցական խնդիրը, երբ պաշտօնական բանակցութեան առարկայ է դարձել հայոց դպրոցների վերաբացման գործը, երբ մեր երկրի միւս ազգութիւններն էլ, իբրև անհրաժեշտ պահանջ, առաջ են մղել մայրենի լեզուի կարեւոր դերը տարրական դպրոցում, առանձին նշանակութիւն ունի այն հանգամանքը, որ մեր երկրի բարձր իշխանութեան հայեացքը նպաստաւոր է մայրենի լեզուի վերաբերութեամբ և մայրենի լեզուն համարվում է տարրական կրթութեան հիմք դպրոցներում։

Մայրենի լեզուով պէտք է սկսվի գրագիտական ուսումը, մայրենի լեզուով պէտք է անցնեն դասական առարկաները —ահա այն հայեացքը, որ հանդէս է բերված իբրև մանկավարժական սկզբունք, իբրև խելացի մտածողութեան անհրաժեշտութիւն։ Պետական ռուս լեզուն, որ ճանաչված է իբրև գլխաւոր առարկաներից մէկը, նպատակայարմար կը լինի ուսուցանել առաջին տարվայ երկրորդ կիսամեակից մանուկների մայրենի լեզուի օգնութեամբ։ Եւ մանկավարժներից ու դպրոցական գործին լաւ տեղեակ անձերից ոչ ոք չէ կասկածում, որ պետական լեզուի այդ տեսակ ուսուցումը աւելի լաւ արդիւնքներ կառաջացնէ, քան այն սխալ մեթօդը, որ վերջին տարիներս գործադրվում էր դպրոցներում, ոչ մի օգուտ չը տալով ոչ մայրենի լեզուի և ոչ պետական լեզուի բաւարար իւրացմանը։

Մեզ համար շատ մխիթարական է արձանագրել, որ կովկասեան ուսումնական շրջանի հոգաբարձուն ներկայումս կարևոր նշանակութիւն է տալիս տեղական համայնքի գործակցութեան խնդրին դպրոցական գործերում և ցանկանում է հաստատել տեղական հոգաբարձական խորհուրդներ։

Բարեբախտաբար՝ մեր հայ դպրոցական իրականութիւնը վաղուց ծանօթ է հոգաբարձական կազմակերպութեան գործին և նրան համարել է կրթական գործի առաջդիմութեան ամենաէական պայմաններից մէկը։

Ցանկալի է, սակայն, որ ժողովրդի մասնակցութեան և գործակցութեան հիմունքները լաւ մշակված լինեն և ապագայ ընդհարումների տեղիք չը տան հոգաբարձութեան և ուսումնական շրջանի պաշտօնեաների մէջ։

ԱՂԷՏԻ ԲԵՄՈՒՄ

—

Վիճակը թէև կատարեալ կերպով դեռ չէ բարւոքված, բայց և այնպէս այնքան բաւարար է, որ գիւղացիները, թէև մեծ զգուշաւորութեամբ, դուրս են գալիս իրանց արտերը և այգիները աշխատելու։

Ատորի մի մասը փչացել է շոգից, ջրի և խնամքի պակասութեան։ Այն տեղ, ուր արտերը ժամանակին չը ջրվեցին, ցանքսերի մի մասը խանձվել ցողունից և կանգ առաւ իր աճման ամենալաւ շրջանում։ Այն ցանքսերը, որոնք քաղհանի պահանջ ունէին, մնացին անխնամ և ենթարկվեցին ապարդիւն և վնասակար խոտերի ազդեցութեան և զգալի կերպով թուլացան։

Մորեխի տուած վնասը այնքան մեծ չեղաւ, որքան կարելի էր ենթադրել։ Բայց պէտք է հոգատար լինել, որ մորեխը հող չը պատրաստէ հետևեալ տարվայ համար։ Եւ եթէ անհրաժեշտ է, պէտք է նախօրօք միջոցներ ձեռք առնել գարնանից մաքառելու նրա արշաւանքների դէմ։

Մեզ հասած տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ մտքերի յուզմունքը դեռ չէ վերջացել Արաքսի աւազանում և կարող է դարձեալ բռնկվել այս ու այն անկիւնում, բայց անկասկած է և այն, որ մահմեդական ամբոխի մէջ սկսել է առաջանալ մի անորոշ տրամադրութիւն, մի տեսակ հիասթափութիւն։ Նա այլ ևս առաջվայ նման շուտ չէ ոգևորվում մութ անձնաւորութիւնների թելադրութիւններից, երկիւղ կրելով, որ իր արարքները անպատիժ և անպատասխանատու չանցնեն։ Իսկ մի քանի շաբաթ առաջ նա մեծ վստահութեամբ էր նայում կատարվող դէպքերի վրա և խաբուսիկ յոյսերի թովչութեան տակ իրան կոչված էր զգում իրերի վիճակը կարգադրելու։

Անշուշտ դեռ տեղական պահակախմբերի դերը չէ սպառված արհաւիրքի շրջանում և անհրաժեշտ զգուշութիւններ կարևոր են սանձահարելու այն աւազակաբարոյ շարժումները, որոնք կը փորձեն նորից խանգարել երկրի խաղաղութիւնը։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Երեւանի մեր թղթակից Ա—Դօ հաղորդում է մեզ հետևեալը.

Հազիւ հազ այսօր, յուլիսի 10-ին, կարելի եղաւ դէպի Նախիջեւան ճանապարհել քաղաքում հանգանակած իրերը, որի ցուցակը ստորև առաջ ենք բերում։ Մի ամբողջ շաբաթ չարչարվելուց յետոյ՝ թէ վագօն ստանալու համար, թէ հագուստեղէնը, ուրպէս հին իրեր, ախտահանելով և թէ մօտ 400 տոպրակ կապոց ու արկղ ապրանքները վագօնի մէջ դարսելուց և նորից դատարկելուց յետոյ քաշելով ու դարսելով հազիւ հազ հնար եղաւ ուղարկել, ի հարկէ ոչ ձրիաբար։ Վարձը ամբողջ գծի համար վճարվեց լրիվ։ Երբ երեք վագօնների համար 99 րուբլի ներկայացվեց գանձարան նոր գծի համար (Երեւանից մինչև Ուլուխանլու վճարվում է առանձին) և ստացականը ներկայացվեց նահանգապետին, հնար եղաւ վագօնների իրաւունք ստանալ, թէև երեք վագօնի ենթադրած իրերը երկու վագօնում տեղաւորվեցին։ Ոստիկանութիւնը իրերն երկաթուղու կայարանը հասնելուց և մի օր էլ այնտեղ մնալուց յետոյ հարց դրեց խուզարկել. իրերը և դժուարութիւնը աչքի առաջ ունենալով, վագօնները կնքեց, որ Նախիջեւանում խուզարկվեն նախ քան կարօտեալներին բաժանելը։

Վաղը Երեւանից ճանապարհ է ընկնելու մի սանիտարական խումբ իր դեղատնով Շարուրի և Նախիջեւանի գաւառնե ի ժողովուրդներին բժշկական օգնութիւն ցոյց տալու համար և մի խումբ էլ՝ հանգանակած իրերը Նախիջեւանի գաւառի կարօտեալներին բաժանելու համար։

Հանգանակած իրերն են. Կանացի հագուստներ 3181 կտոր, տղամարդկանց հագուստներ 2209 կտոր, չուլքեր և գուլպաներ 438 զոյգ, ոտնամաններ 786, գլխարկ 925 հատ, սպիտակեղէն 805 կտոր, մաֆրաշ, ջէջիմ, կարպետ և խուրջին 89 հատ, բարձեր, վերմակներ դօշակներ և այլն 538 հատ, գործիքներ—բահեր, վեդրօներ, խաղողի մկրատներ, քալբաթիններ, մանգաղներ, դերանդիներ և այլն և այլն 481 հատ. կահկարասիքներ—պղնձէ կաթսաներ, հեշտաեռներ, նաւթի օջաղներ, սանրեր, մկրատներ, սինիներ, տաշտեր, բադիաներ, չամադաններ, լամպեր, մաղեր, բրդի սանրեր, թոնրի շշեր, օրօրոցներ, սալաներ և այլ իրեր — 1632 կտոր. խանութներից բաժակներ, տակեր, ափսէներ, աղամաններ, դգալներ, թէյամաններ զանազան մետաղներից, լամպեր, լամպի շուշաներ, 3057 հատ. պատառաքաղ, դանակ—և զանազան ամաններ 561 հատ. սապոններ, լուցկիներ, այծի մազ, 13 մեշոք ալիւր. 2 մեշոք շաքար, 154 տախտակ 5 մեշոք ածուխ, 4 լուսամուտ, 1 դուռ, 1 զոյգ ակներ, 5000 արշինից աւելի չթեր, բամազեաներ, քաթաններ, միտկալներ և այլ ճթեղէններ, բուրդ, մօտ 700 արշին չիթ ու քաթան բուրդը յանձնված է կարմիր խաչին վերմակներ և դօշակներ պատրաստելու համար։ Նուէր բերված էր նաև բաւականաչափ նաւթ, սակայն որը փոխարինվեց դրամով այլ և այլ ծախքերի համար ապրանքների տեղափոխութեան ժամանակ։ Նուիրաբերութիւններ իրերով դեռ ևս շարունակվում են։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Դուրնուկ գիւղ, (Թիֆլիսի գաւառ), յուլիսի 8-ին։ Նախիջեւանի և Երեւանի սարսափելի դէպքերը մեր գիւղումն ևս արձագանք գտան։ Դեռ շատ չէր անցել այն օրերից, երբ դուրնուկցիները ահ ու սարսափի մէջ էին, թէ մի գուցէ մեր մօտիկ Ղըզըլհաջլու գիւղի թուրքերը վրէժ առնեն, յարձակվելով հայ գիւղացիների վրա։ Այսպիսի դրութեան մէջ գտնված գիւղացիները, նորերս հանդիպեցին մի դէպքի։ Վերև յիշված Ղըզըլհաջլու գիւղի թուրքերից երկու մարդ վաղուց ծառայում էին Դուրնուկում, գիւղացիներից մէկի մօտ իբրև տաւարածներ. այդ երկու թուրքերը միմեանց հետ շարունակ կռիւ են մղում, իբր թէ մէկը միւսի գրպանից 60 կոպէկ փող գողանալու համար։ Այդ կռիւը սաստկանալով, բանը այն տեղն է հասնում, որ նրանցից մէկը կատաղութիւնից տեղն ու տեղը սպանում է միւսին։ Սպանող թուրքը, սպանելուց մի քանի օր անց, փախչում է իրանց Ղըզըլհաջլու գիւղը և այնտեղ թուրքերի մէջ սուտ լուր տարածում, թէ իբր դուրնուկցի հայերը սպանել են մեր Տանողրանանց օղլին։ Այս բանից գրգռված Ղըզըլհաջլու գիւղի թուրքերից 40 մարդ, ձիերով և զինված, պատրաստվում են գալ Դուրնուկ, ցանկանալով գիւղին մեծ վնաս տալ։ Բարեբաղդաբար Շաւի-Սաղդար գիւղի (որ շատ մօտիկ է Դուրնուկից) տաւարածները, որոնք հեռուից ականատես են եղել վերև յիշված երկու թուրքի կռիւներին, գիւղացիների հետ օր առաջ միջոցներ են ձեռք առնում չարիքի դէմ։ Խնդիրը պարզելուց և չար մտքերը հանդարտեցնելուց յետոյ, այդ դէպքի 8-րդ օրից թուրքերը գալիս են, տանում սպանվածին Դուրնուկի ձորերից մէկում և իրանց դիակը տանում Ղըզըլհաջլու գիւղ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

—

Մայրաքաղաքի մամուլը հաղորդում է, որ յուլիսի սկզբին կայանալու է ռուս և լեհ ինտելիգենցիայի ներկայացուցիչների համագումարը, որին մասնակցելու են յայտնի ռուս և լեհ գրողներ։ Համագումարի նպատակն է—լեհերի և ռուսների մէջ եղած յարաբերութիւնների փոխադարձ բացատրութիւնը և մշակումն այնպիսի կանոնների, որոնք կարողանային մերձեցումն առաջ բերել այդ երկու սլաւ ազգերի մէջ, կուլտուրական և հասարակական զարգացման հողի վրա։

Գեղեցիկ միտք, որին պէտք է հետևենք և մենք, Կովկասում ապրող զանազան ազգութիւնների ներկայացուցիչներս։ Շատ թիւրիմացութիւնների և տարաձայնութիւնների առաջն առնված կը լինէր, եթէ Կովկասի ռուս, հայ, վրացի և այլ ազգերի ինտելիգենցիայի ներկայացուցիչները մինչև այժմ աշխատած լինէին պարբերական համագումարներ ունենալ և քննել ու բացատրել փոխադարձ յարաբերութիւնները, ծագող տարաձայնութիւնները, հաստատել և ամրապնդել եղբայրական և դրացիական կապերը։ Մենք ապրում ենք մի և նոյն երկրում, իրար կողքի, ունենք ընդհանուր տնտեսական, կուլտուրական քաղաքական շահեր և սակայն մենք չենք ճանաչում միմեանց, ծանօթ չենք միմեանց աշխարհայեացքներին. մեր մէջ չը կայ մերձեցումն մեր ընդհանուր երկրի—Կովկասի կուլտուրական և տնտեսական զարգացման հողի վրա։ Այդ նպատակով շատ ցանկալի կը լինէր, որ մեր երկրի զանազան ազգութիւնների ինտելիգենցիայի ներկայացուցիչները կունենային մի համագումար և ունենային կարծիքների փոխանակութիւն, որից, անկասկած, մեծ բարիք կը ծագէ մեր երկրի խաղաղ և համերաշխ զարգացման գործի համար։ Մենք առաջարկում ենք գումարել, պատշաճաւոր իշխանութեան թոյլտուութեամբ, կովկասեան ազգութիւնների ինտելիգենցիայի ներկայացուցիչների մի համագումար։

—

Հայի աշխատասէր և ստեղծագործող միտքը մի նոր ապացոյց ևս արտադրեց, և ցոյց տուեց, որ որոշ, նպաստաւոր պայմաններում, հայ տղամարդը թէ կինը միշտ ձգտում են դէպի խաղաղ, կուլտուրական զարգացումն։ Այդ ձգտման մի նոր ապացոյց տալիս է Թիֆլիսեցի հայ նորատի օրիորդ իշխանուհի Լիանա Արղութեան-Երկայնաբազուկ, որի ցոյց տուած ձիրքը քանդակագործութեան մէջ իր վրա է գրաւել Պարիզի գեղարուեստական սալօնների ուշադրութիւնը։ Այս տարի ֆրանսիական արտիստների Սրահում մի ցուցահանդէս սարքվեց, ուր ի ցոյց են դրվել ֆրանսիական արտիստների լաւագոյն արտադրութիւնները։ Արդ, օրիորդ Արղութեան է ցոյց էր դրել այդ Սրահում «Դիանա աստուածուհու» իր քանդակագործած արձանը, որի մասին կարդում ենք հետևեալը «Les femmes du XX siécle» (XX-րդ դարի կանայք) պատկերազարդ հանդէսի յունիսի համարում.

«Սերված լինել թագաւորական ցեղից, ունենալ երիտասարդութիւն, գեղեցկութիւն, բախտի բոլոր ձիրքերը և նուիրել իր ներշնչումները գեղարուեստի պաշտամանը, ցոյց է տալիս կանացի մի այնպիսի գերազանցութիւն, որ մենք այսօր պարծանքով նուիրում ենք մեր սիւնակները այն մտաղահաս աղջկան, որ իր տաղանդը արտայայտել է մի նշանաւոր գործի մէջ—իշխանուհի Լիանա Արղութեան-Երկայնաբազուկին։

«Մեր բոլոր ընթերցողուհիները սքանչացան տեսնելով Սալօնում նրա «Դիանա» արձանը, որ յուզեց մեր կրիտիկան և այդ կրիտիկան չը խնայեց իր շնորհաւորութիւնները արձանի մտաղահաս ստեղծագործին։

«Իշխանուհի Լիանան դեռ քսան տարեկան չը կայ և արդէն նա իր որոշ տեղն է գրաւել արտիստական աշխարհում։»

Ֆրանսիական հանդէսը տալիս է և օրիորդի լուսանկարը. նա բաւական մանրամասն խօսում է հայ քանդակագործուհու գեղարուեստական տաղանդի մասին և վերջացնում է յօդուածը այս խօսքերով. «այլ ևս ունայն խօսք չէ, որ կինը պէտք է ձգտէ, վերջապէս, «մեծ գեղարուեստի» գերագոյն շրջաններին։»

Մեզ համար հաճելի է մանաւանդ, որ գեղարուեստի քանդակագործութեան ճիւղում եւրոպական հռչակ է ստանում մի հայ օրիորդ

և դրանով ցույց տալիս, որ հայը, որոշ, նպաստաւոր պայմաններում կարող է քաղաքակրթական դեր կատարել։

* * *

ԻՆՉՊԷՍ Է ԳՐՈՒՄ «ՀԱՅԵԱԹԸ» ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ ժամուլի տեսութեան մէջ մենք յայտնեցինք մեր կարծիքը, թէ ինչու անօգուտ ենք համարում բանակուել մըել «Հայեաթի» հետ և հերքել նրա տարածած սուտերը։ Ցոյց տալու համար, թէ «Հայեաթը» դիտմամբ տարածում է սուտ լուրեր հայերի դէմ, Թուրքերին գրգռելու համար նրանց դէմ, մենք ուրիշ բազմաթիւ փաստերից, որ ունենք մեր ձեռքին, առաջ ենք բերում հետևեալը։

Այդ լրագիրը մի քանի ժամանակ առաջ տպեց մի թղթակցութիւն Երևանից լի ամենատար զրպարտութիւններով և ակնյայտնի սուտերով։ «Баку» լրագիրը դիմեց Երևանում ծանօթ անձանց—մահմեդական պ. Էյն-Ալի Սուլթանովին և հայ պ. Մնացականեանին և խնդրեց յայտնել ճշմարտութիւնը։ Երկուսն էլ բացէ իբաց հերքեցին հեռագրով թղթակցութիւնը, բայց «Հայեաթ» տեղ չը տուեց հերքումագրին, ընդհակառակը, մի լաւ էլ հայհոյեց Սուլթանովին ամենակեղտոտ ածականներով։

Առաջ ենք բերում Երևանից ուղարկված և «Հայաթում» տպված թղթակցութիւնը.

«Կովկասում մահմեդական լրագիր չը հրատարակվելու պատճառով, մեր մահմեդական եղբայրների և քոյրերի գլխին եկած զուլումից ոչ ոք լուր չէ ունենում։ Միայն ռուս լեզւով հրատարակվող թերթերում հայերի արձակած օգնութեան աղաղակները աշխարհն են բռնել։ Սրա համար, Երևանի նահանգում հայերի կողմից մահմեդականներին հասցրած զուլումին ու հարստահարութեան իսկական պատկերը տալիս ենք մեր յարգելի ընթերցողներին։

Բագուի դէպքից յետոյ, Երևանի նահանգում հայերը, ծածուկ տեղերում մահմեդականներին հատ հատ սպանում էին և գաղտագողի, ամեն կողմից, Երևանի մերձակայքում, «Զագ» կոչված գիւղում հաւաքվելով՝ խորհրդակցում էին և գիշեր ժամանակ հանդիպած մահմեդականներին անգթաբար սպանում էին։ Հետզհետէ նրանց թշնամութիւնը աւելանալով, Նախիջևանում սկսեցին բաց արձակ մահմեդականներին սպանել. այնպէս որ մի ծեր հաջին, դաշտում, նամազը կատարելիս եօթը գնդակով սպանեցին։ Մահմեդականները հաջիին թաղելով՝ գործին դարձեալ կարևորութիւն չը տուին և անկարգութիւնների չը դիմեցին։

Դէպքից երկու օր չանցած, դարձեալ Նախիջևանի ամենամօտիկ գիւղում, չորս մահմեդականի սպանելիս, նրանց ձայնը մի մահմեդական լսեց, փախաւ և եղելութեան մասին տեղեկութիւն տուեց Նախիջևանի մահմեդականներին։ Նախիջևանից բաւական թւով անձեր գալով՝ մահմեդականների դիակները հայ գիւղից տարան թաղելու համար։ Մահմեդականները՝ հայերի այս անտեղի ու վայրենի վարմունքից ապշած ու վշտացած՝ դարձեալ համբերութեամբ թաղեցին ննջեցեալներին. այդ ժամանակ հայերը սկսեցին շտապով իրանց խանութները փակել։ Եկեղեցիներում զանգակները դանդաղ, դանդաղ ղօղանջեցին. այս կերպով մահմեդականները վերին աստիճանի վախեցան. յանկարծ խառնակութիւնն սկսվեց։ Նախիջևանից տարածվեց ամբողջ Երևանի նահանգը։ Վերև յիշված «Զագ» գիւղից, որը Երևանի քաղաքագլուխ Մէլիք-Աղամալովի սեփական կալուածն է, Երևան թափվեցան. յուլիսի 23-ից անկարգութիւնն սկըսվեց։ Կռիւը նախ մէյդանում տեղի ունենալով՝ 17 մահմեդական և 3 հայ սպանվեցին։ Խանութ, շուկայ փակելով՝ ամեն մարդ տուն գնաց։ Այդ ժամանակ, դարձեալ Նախիջևանի նման, եկեղեցիներից զանգակներն սկսեցին ոչ-սովորական կերպով հ՛չել։ Յանկարծ հայերի թաղից սկսվեց գնդակի անձրև տեղալ մահմեդականների տների վրայ։

Մէկ ու կէս օր հրաձգութիւնը շարունակվելուց յետոյ դադարեց. քիչ ժամանակ անցնելուց յետոյ, եկեղեցու զանգակը նորից սկըսեց յամրօրէն ղօղանջել և գնդակի անձրևը նորից տեղաց։ Բայց շրջակայ գիւղերից Երևան օգնութեան հասնող մահմեդականներին ախունդներն ու բէկերը պատասխան տալով հեռացրին, ինչպէս այս մասին տպեցին Թիֆլիսի բոլոր լրագիրները։ Երբ հայերն իմացան, որ մահմեդականները՝ գիւղերից իրանց օգնութեան եկող մահմեդականներին պատասխանելով ետ են դարձրել, եկեղեցու զանգակը սկսեց հնչել առանձին ձայնով և հայերը մահմեդականների տների վրա գրոհ տուին և 8 կին ու 11 տղամարդ մի տան մէջ սպանեցին, այնպէս մի տան մէջ, որ այդ թշուառների ձայնը Երևանի մեր բէկը լսում էր. բէկերը կառավարութիւնից միայն հինգ տասը զինուոր առնելով, տան շուրջը պահապան դրին և իրանց հանգստութեան նստեցին։ Հայերը մահմեդականների դրութիւնը աչքի առաջ ունենալով, ամեն մէկը մի առիւծ դարձաւ և սկսեց բռնի մտնել մահմեդական տները։

Քէրբէլայ Օրուջ անունով մի խեղճ, ծեր մարդու ինչպէս և նրա հարևան մի հաջի սպանեցին. վերջինի տունը մտնելով՝ նախ նրա որդիներին, յետոյ 5 կանանց, յետոյ 7 տղամարդկանց աղաղակաձայն սպանեցին։ Կանանցից մէկը չափազանց, վերին աստիճանի գեղեցիկ լինելով, նրան չուզեցին սպանել, որպէս զի առևանգեն. մահմեդական կինը չը յօժարելով՝ իր սեփական մահը ցանկաց։ Հայերը բռնի առևանգելու համար ջանացին պարկեշտ, խեղճ կնոջ քարշ տալով տանել. այդ դէպքում կինը բերանի մէջ կոխելով թաշկինակը, իր պատիւը պաշտպանելու համար անձնասպան եղաւ։

Այս դէպքից յետոյ եկեղեցու զանգակը նախկին ձևով հնչելուց դադարեց, քաղաքը մի քիչ խաղաղվեց։ Մի խօսքով այս տեսակ վշտաւիթ դէպքեր շատ կան։ Որքան որ էլ չէյխ-ուլ-իսլամը այս օրերումս հաշտեցրեց երկու կողմին, հայերից ոմանք բաց են անում իրանց խանութները, բայց մահմեդականները դարձեալ իրանց տան մէջ պաշարված նըստում են։

Եւ մեր պաշարված դրութեան մէջ մնալու պատճառն այն է, որ քաղաքագլուխ Աղամալովը իր սեփական կալուածքը եղող Զագ գիւղում հարիւրաւոր հայերի հաց է բաշխում և պահպանում նրանց։

Այսուհետև ինչ լինելն Աստուած միայն գիտէ։ Մեր բէկերն ու կրօնաւորները եթէ աշխատում են խռովութիւնը հանգցնել, բայց հայ քահանաներն ու հոգևորականները անխտիր բորբոքում են նրան։ Եւ դեռ ևս այժմ, շատ տեղերում, մահմեդական հոգևորականները այդ տեսակ սպանութիւնների ու կողոպուտների շարիաթի հակառակ լինելը բացատրում են ժողովրդին ամեն ժողովներում և մզկիթներում։ Սակայն Երևանի քաղաքագլուխը՝ Աղամալով, «Զագ» կոչվող իր գիւղում հարիւրաւոր հայերի հաց տալով պահում է։ Ղըխբուլաղում գտնվող մահմեդական գիւղերը սպանութեան և կողոպուտի ենթարկվեցին։ Որքան մահմեդական եղբայրների և քոյրերի արիւնը թափվեց. բայց մենք մահմեդականներս դարձեալ ոչ մի անձի գանգատ չենք տալիս, օգնութեան չենք կանչում. համբերութեամբ նստել ենք մեր տեղը։ Բայց հայ խմբագիր, լրագրողներից ոմանք ստերից և զրպարտութիւններից ձեռք չեն վերցնում։ Ամեն օր մի տեսակ սուտ մէջտեղ հանում են։ Մահմեդականները ուրիշների հետ գործ չունեն. Երևանի մահմեդականներին խառնակութեան մղելով պաշարման վիճակի մէջ դնողը քաղաքագլուխ Մելիք Աղամալովի «Զագ» անուն գիւղում հայերի հաւաքվելն է։ Այս մասին մահմետական հասարակութիւնը կառավարութեան կողմից օգնութիւն է ակնկալում։»

Ստորագրութիւն՝ Բարեկամ

ՍՈՒՐՄԱԼՈՒ ԳԱՒԱՌԻ ՆԵՐԿԱՅ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրմալու գաւառի հայերը, որոնք մեծ մասամբ գիւղերում ապրող և հողագործութեամբ պարապող գիւղացիներ են, ներկայումս անց են կացնում կրիտիքական ժամանակներ, որովհետև նրանց ընդհանուր դրութիւնը աննախանձելի պայմանների տակ է գտնվում և նրանց թէ գոյութեան, թէ պատուին և թէ սեփականութեան լուրջ վտանգ է սպառնում։

Սուրմալուի ամբողջ գաւառը բաղկացած է 225 գիւղերից, որոնցից 23-ը զուտ հայաբնակ են, իսկ մնացած գիւղերի մեծամասնութեան ազգաբնակութիւնը կազմում են թուրքերն ու քրդերը։ Նախիջևան գաւառի արիւնալի անցքերը իր ժամանակին դժբաղդաբար արձագանք գտան և Սուրմալու գաւառի մէջ։ Ականատեսների պատմելով այնտեղի մահմեդական տարրի տրամադրութիւնը այն աստիճանի գրգռված է, որ այսուհետև էլ րոպէ առ րոպէ կարելի է սպասել աննպատակ և արիւնալի կոտորածի։ Հարկաւոր է նոյն իսկ մի ամենաթեթև առիթ, որպէս զի մահմեդականների գրգռումը սոսկալի և վտանգաւոր չափեր ընդունէ։ Օրինակի համար երբ Նոր-Հուսէյինքենդ գիւղի մի քանի հայեր միանգամ փորձեցին ոստիկանական պահապանի օգնութեամբ յետ խլել մահմեդականների իրանցից յափշտակած երկու գոմէշները այն ժամանակ հարևան մահմեդական գիւղերից յանկարծակի վրա հասան 500-ից աւելի մահմեդականներ զանազան տեսակի հրացաններով զինված։ Միայն երկար ջանքերից յետոյ կարելի եղաւ գրգռված մահմեդականներին հանդարտեցնելու։

Սուրմալու գաւառի վտանգաւոր դրութեանը շատ է նպաստում մանաւանդ այն հանգամանքը, որ այդ գաւառը կազմում է Թիւրքիայի սահմանը։ Թիւրքիայի սահմանագլխի բնակիչների և Սուրմալու գաւառի մահմեդականների մէջ ներկայումս գոյութիւն ունի սերտ յարաբերութիւն, գլխաւորապէս շնորհիւ այն հանգամանքի, որ նրանք միմեանց հարևաններն են, և երկուսի մէջ մօտ ազգակցութիւն կայ, այնպէս որ Սուրմալու գաւառի մահմեդականները մասամբ էլ զինվում են այդ գաւառի քրիստոնեաների դէմ իրանց հարևան Թուրք հաւատակիցների աջակցութեամբ և դրդմամբ։ Վերջին մի քանի շաբաթների ընթացքում մահմեդականները յափշտակեցին բաւական քանակութեամբ տաւար Դաշբուռուն, Խալֆալու, Իգդիրմաւա և ուրիշ գիւղերից և Խանադեանի կալուածքից։ Յափշտակած տաւարի մեծ մասը նրանք անց են կացրել Թիւրքիայի ներսը և մեծ մասամբ թագցրել են Թրքական քրդերի մօտ։ Բայց բարեբաղդաբար Էրզրումի ռուսական գլխաւոր հիւպատոսի ջանքերի շնորհիւ վերոյիշեալ տաւարի մեծ մասը կարճ ժամանակից յետոյ վերադարձվեց իրանց տէրերին։

Մի խօսքով Սուրմալուի գաւառի հայերի դրութիւնը ներկայումս ընդհանրապէս այնպէս վտանգաւոր է, որ գրեթէ ամեն օր կարելի է սպասել նոր կոտորածի, Սուրմալուի հայերը իրականապէս զրկված են ինքնապաշտպանութեան գլխաւոր միջոցներից. առաջին որ բաւականաչափ զօրք չը կայ այնտեղ գաւառապետի տրամադրութեան տակ դրված և երկրորդ, որ հայերը գրեթէ զէնք չունեն։ Կարելի է նոյն իսկ պնդել, որ Սուրմալուի հայերը բոլորովին զինաթափված են բառիս բուն նշանակութեամբ։

Անհա վերոյիշեալ գաւառի իրերի դրութիւնը ներկայումս անձամբ բացատրելու համար այնտեղից եկած ներկայացուցիչ պ. Ստեփան Կամսարական սրանից մի քանի օր առաջ ներկայացաւ Նորին Կայսերական Մեծութեան Կովկասի փոխարքայ Վօրօնցով—Դաշկովին, նկարագրելով այն վերին աստիճանի աննախանձելի դրութիւնը, որի մէջ ներկայումս գտնվում են Սուրմալուի հայերը։

Սուրմալուի հայ ազգաբնակութեան կողմից ընտրված ներկայացուցիչը Կովկասի Փոխարքայի բարձր ուշադրութիւնը դարձրեց հետևեալ կէտերի վրա, որոնք միայն ընդունակ են ապագայում երաշխաւորելու Սուրմալուի հայերի ընդհանուր դրութեան հանգստութիւնը և խաղաղութիւնը։

1) Անհրաժեշտ է որքան կարելի շուտ Թրքական սահմանագլխի մօտ պահել ռուսական զօրքի բաւականաչափ քանակութիւն, որպէս զի գոնէ այսուհետև Թրքական քրդերի նոր խմբեր չը մտնեն Սուրմալուի ներսը։

2) Ռուսական սահմաններից դուրս քշել Թրքական քրդերին և էմիսարներին և հայերին իրաւունք տալ առաջվայ նման իրանց համար ընտրել ցանկալի տանուտէրներ, որպէս զի Սուրմալուի գաւառի հայ ազգաբնակութիւնը ազատվէր այն նշանակովի քուրդ տանուտէրերից, որոնք անհրաժեշտ դէպքերում հովանաւորում են միմիայն իրանց դաւանակիցներին և բոլորովին չեն առնում քրդական աւազակութիւնների և յափշտակութիւնների առաջը։

3) Բաժանել Սուրմալուի հայերին ներկայ կրիտիքական րոպէներին, մինչև խաղաղութեան կատարեալ վերականգնումն ինքնապաշտպանութեան համար իւրաքանչիւր հարիւր ծխի տասը հրացան, որի նպատակայարմար գործադրութեան համար կերաշխաւորեն Սուրմալուի հայ գիւղերի բոլոր տանուտէրները իրանց գիւղական համայնքների կողմից և 4) եթէ որ և է պատճառով անյարմար համարվի հրացաններ բաժանելը, այն ժամանակ գոնէ թոյլ տալ հայ գիւղերին ձեռք բերել որոշեալ քանակութեամբ զէնք, վերոյիշեալ պայմաններով։

Թիֆլիս Լևոն Բաբայեան

ԲԺԻՇԿ ԴԱՆԻԷԼ-ԲԷԿԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Նամակ Պեատիգօրսկից)

Ամսիս 7-ին, գիշերվայ ժամը 10-ին անյայտ չարագործների ձեռքով սպանվեց հայ բժիշկ Դանիէլ-բէկը։ Չարագործներին աջողվել է վերցնել զոհի ոսկեայ ժամացոյցը միայն։

Հետևեալ օրը ժողովրդի մէջ տարածվեց այն լուրը, թէ սպանողները հայ յեղափոխականներն են։ Տեղիս թերթերից մէկն ևս «Пятигорскій Листокъ», անուշադիր չը թողեց այդ լուրը և երէկվայ համարում մի քանի տող նուիրեց Պ. Դանիէլ-բէկի սպանութեանը, ասելով, որ դա կապվում է Ժամհարեանի սպանութեան հետ։

Սակայն նոյն իսկ յօդուածում հերքվում է այդ լուրը, հիմնվելով հանգուցեալի կնոջ վըկայութեան վրա, որը հաւատացնում է, թէ իր ամուսինը ոչ թշնամի և ոչ էլ մի որ և է հաշիւ է ունեցել յեղափոխականների հետ։

Առողջ դատողութեան տէր մարդուն ըստ ինքեան կերևի, որ դա ուրիշ նպատակի տէր մարդկանց գործ է, որը հէնց ապացուցանում է ժամացոյցի գողանալը և սպանութեան եղանակը։ Սակայն ժողովուրդը երկար մտածել ու գործը քննել չէ սիրում. նա կեանքում «ասէկօսէ»-ներով է առաջնորդվում։

Գր. Զուրաբեան

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Յուլիսի 10 ին

Քարաշամբ թիւրքաբնակ գիւղում հինգ Արզաքան գիւղացիների անյայտանալու մասին մի քանի օր առաջ հաղորդեցի։ Դրանք բանջարեղէն ծախող գիւղացիներ էին, որոնց դիակները, ինչպէս և նրանց 6 թ հատ էշերը, երկար օրեր չէին գտնվում։ Վերջապէս այդ բոլորը երկու օր առաջ յայտնի եղաւ։ Ղարաջօրանցի մի թուրք պատմեց նոյն գիւղացի Յունան Մարգարեանցին, որ Արզաքանցի հինգ հայերին Քարաշամբի տանուտէրը մի քանի մարդկանց հետ միասին բռնելով և իր տունը տանելով նրանց մի առ մի սպանեց սոսկալի տանջանքների տակ։ Ոտքերը ու ձեռքերը կտրատելուց յետոյ՝ սիւների վրայից իջեցնելով տախտակի վրա մի առ մի անդամահատում էին մարմնի մնացեալ մասերը։ Հինգ դիակների հետ այդ մի և նոյն բարբարոսութիւնը կատարելուց յետոյ, լցրեցին յօշոտված դիակները մեշոքների մէջ և տանելով Գառնի-Եարաղ—Ծաղկէվանք, կամ պատմական Արայի լեռը և թաղեցին այնտեղ։ Խռովայոյզ Յունանը հանգիստ չունէր, երկար շրջում էր Ծաղկէվանք սարի ստորոտները մինչև որ Սուդլի Բուլաղ արօտատեղիում սաւառնող ագռաւները կասկած տանել տվին այդ տեղերում դիակներ լինելու հնարաւորութեան մասին։ Յունանը այս ու այն կողմն ընկաւ, պեղորեց կասկածաւոր տեղերը և գտաւ դիակները, ինչպէս մարդկանց այնպէս էլ եօթն սպանված էշերի։

Սպանութեան այս օրինակ մանրամասնութիւնների որպէս ապացոյց, պատմում են, որ Քարաշամբի տանուտէրին խուզարկելով, գըտել են նրա մօտ ապացոյցներ և իրեր, նաև մի անցագիր, ինչ որ նոյնպէս անյայտացած թաղագիւղացի հայի։ Իբր գտել են տանուտէրի վարտիկը արիւնոտ, նոյնպէս արիւնոտ տախտը, որի վրա կատարել են այդ դրաման։ Միայն երբ տախտի տախտակները պոկած նորից միւս երեսի վրա խփած, այնպէս որ տախտի միւս երեսն արիւնոտ էր, ճիշտ այնպէս, ինչպէս պատմել է մանրամասնօրէն Ղարաջօրացի թուրքը։ Թուրքերից բանտարկվել են, ինչպէս լսեցինք, Քարաշամբի տանուտէրը և մի թուրք, և չորս թուրքեր էլ Ղարաջօրան գիւղից, որոնցից մէկը Ջաբբար անունով թուրքն է՝ իր որդու հետ։

Սպանված հինգ հայերի անուններն են Յովակ Խաչատրեանց, Խուրշուդ Մելքոնեան, Ենոք Ղազարեան, Վասիլ Հայրապետեան և Զաւօյի տղայ Համբօ։

Որքան դեռ ևս այսօրինակ գաղտնի սպանութիւններ տեղի կունենան այսուհետև։

Ա—Դօ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, յուլիսի 12-ին

Հին-Նախիջևանի և նրա գաւառի արկածեալ հայերին նպաստելու համար ստացել եմ Նոր-Նախիջևանի հայոց Բարեգործական ընկերութիւնից 100 րուբլի, Թիֆլիսի առևտրական բանկից 2500 ր., եղբարց Միրզոյեանների Թիֆլիսի նաւթարդիւնաբերական տանից 2000 ր., Թիֆլիսի Փոխադարձ Վարկի ընկերութիւնից 2000 ր., Նուխու փոխանորդ Եղիշէ վարդապետից 132 ր. 25 կ., պ.պ. Նիկողայոս Փիրղօնեանից 200 ր., Դարբանդ քաղաքացի Կարապետ Յարութիւնեան Օրբելեանից ի յիշատակ իր վաղամեռիկ դստեր Եղի-

սաբէթի 100 ր., Բաղդասար Բաղդասարեանից (որ ժողովել է Թիֆլիսում իր բարեկամների շրջանում) 514 ր.. ախալքալակցի Աշոտ Շահպարոնեանից և Յակոբ Պապոյեանից 173 ր. 14 կ., Յովհաննէս Ալիխանեանից 100 ր., Միքայէլ Աթաբէկեանից (որ ժողովել է Թիֆլիսում իր բարեկամների շրջանում) 350 ր., մի անյայտ պարոնից 100 ր., ինձ մօտ կար նախկին հաշուից 71 ր. 45 կ.։ Ընդամենը 8340 ր. 84 կ., այս գումարը ամբողջապէս ուղարկել եմ Թիֆլիսի Նպաստամատոյց յանձնաժողովի գանձապահ պ. Աղէքսանդր Մելիք-Ազարեանցին։ Նուիրատուների անուանական ցուցակը կը տպագրվի իր ժամանակին։

Առաջնորդ Թեմին հայոց Վրաստ. և Իմերէթի
Գարեգին եպիսկ. Սաթունեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Երէկ, յուլիսի 12-ին, առաւօտեան ժամը $8^1/_2$-ին Թիֆլիսի ոստիկանապետ Գ. Ս. Կովալևը, իր միաձի կառքով Օլգինսկի փողոցից Գօլովինսկի փողոցն անցնելիս, նրա դէմը դուրս եկաւ Մոսկվայի համալսարանի ուսանող իշխան Ա. Խէրխէուլիձէն, որ ոստիկանական հսկողութեան տակ լինելով, արդէն ծանօթ էր ոստիկանապետին։ Ուսանողը գլխարկը վեր վերցնելով, վայր իջաւ մայթից, իբր թէ ոստիկանապետի հետ խօսելու։ Ոստիկանապետը հրամայեց կառապանին կանգնել։ Խէրխէուլիձէն աջ ձեռը տարաւ գրպանը։ Ոստիկանապետը նկատելով նրա ձեռքում ռումբ, կառքից վայր թռաւ և ուզում էր ատրճանակ քաշել։ Բայց այդ ժամանակ ռումբը որոտաց, որից Չրշակայ շէնքերի ապակիները փշրվեցին։ Իշխան Խէրխէուլիձէն սկսեց փախչել Օլգինսկի փողոցիկով։ Գ. Ս. Կովալևը ուզում էր ընկնել նրա ետևից, բայց ուժասպառ վայր ընկաւ քարակոյտի վրա։ Խէրխէուլիձէի ետևից ընկան անցորդներ, ոստիկաններ և զինուորներ և «Բելվիւ» պարտէզի դիմաց բռնեցին նրան, տարան I մասի ոստիկանատունը։ Ոստիկանապետին տարան մօտակայ դեղատունը, բժիշկ կանչեցին, վէրքերը կապեցին և ուղարկեցին իր բնակարանը։ Խէրխէուլիձէին կիսակենդան վիճակում տարան Միքայէլեան հիւանդանոցը։ Ձերբակալված է, ինչպէս հաղորդում է «Тел.» լրագիրը, նաև ուսանող Ծիցէշվիլին։ Կան և կողմնակի 2 վիրաւորված անձեր, որոնցից մէկը Թուրք է։ Ոստիկանապետը թեթև վէրքեր է ստացել թևից և ոտքից։

—

Թագաւոր Կայսրը, համաձայն Ներքին գործերի մինիստրի ամենահպատակ զեկուցման, յունիսի 15-ին Բարձրագոյն բարեհաճել է թոյլատրել կառուցանել հայ-լուսաւորչական մի եկեղեցի Ախալքալաքի գաւառի Բուրնաշէտ գիւղում։ (Кавк.)

—

Երևանի նահանգական դատարանի դատաստանական քննիչ պ. Սիդաւան «Кавказъ» լրագրին ուղարկել է հետևեալ յայտարարութիւնը. «Նախիջևանի անկարգութիւնների գործի առիթով այս տարվայ մայիսի 12 ին կատարված նախնական քննութիւնը պարզել է, որ աղէտից փչացածներից և դէպքի ականատեսներից շատերը դուրս են գնացել Նախիջևանից, որոնց բնակութեան տեղը յայտնի չէ։ Դրա համար խնդրում եմ այն բոլորին, որոնք Նախիջևանում ականատես են եղել 1905 թ. մայիսի 12-ի անցքերին կամ նրանց, որոնք կարող են տեղեկութիւններ տալ այն հանգամանքների մասին, որ կապ ունին կատարված անցքի հետ, կամ նրանից առաջ են տեղի ունեցել, իրանց հասցէները հաղորդել Երևան քաղաքի նահանգական դատարանի դատաստանական քննիչին»։

—

Երևանի ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետ պրինց Լուի-Նապոլէոնի կարգադրութեամբ, այն բոլոր նախիջևանցիները, որոնք կը ցանկան վերադառնալ Նախիջևան քաղաքը և գաւառի գիւղերը, ձրի տոմսակներ կը ստանան Ուլուխանլու կայարանից մինչև Կարկալուխ կայարանը՝ Ջուլֆայի գծի վրա։

—

Թիֆլիսում յայտնի բժշկապետ Ռաղամատը, որ գնացել էր Բերլին իրան մի օպերացիայի ենթարկելու, չը դիմանալով այդ վիրահատութեանը, վախճանվել է։ Բժշկապետ Ռաղամատը վարում է Թիֆլիսի քաղաքի ախտահանական սենեակի կառավարչի պաշտօնը։ Նա ճանաչված էր այստեղ իբր մարդասէր, քաղցրաբարոյ անձ և շատ յարգված էր։

—

Որովհետև մի քանի լրագիրներ, ասում է «Պետերբուրգի հեռագրական գործակալութիւնը», սխալ մեկնութիւն տուին գործակալութեան ուղարկած հեռագրին յուլիսի 7 ից և նրա լրացուցիչ հաղորդագրութեանը յուլիսի 1-ին Թիֆլիսի երկաթուղային արհեստանոցներում պատահած անցքերի մասին, այդ քննութիւնից երևաց, որ այդ տեղեկութիւնն ընկերութեան գործակալներին հաղորդել է ոստիկանութիւնը։ Նոյն հիմնարկութիւնն էր հաղորդել և «Правит. Вѣст.»-ում յուլիսի 5 ին զետեղված առաջին վերսիան, որը հիմնված էր Թիֆլիսի տեղական ժանդարմէրիայի ուղարկած հեռագրի վրա, որով դրականապէս մատնացոյց էր արված, որ փչացածները հեռագրին իրաւունք է տալիս կարծելու, որ 20 հոգի են) պատկանում են ռուսական կուսակցութեանը, որը քաղաքական բնաւորութիւն ունեցող պատճառներով, կռւի մէջ է միւս բանւորական կուսակցութիւնների հետ։ Յիշված լրագրի համեմատ կասկածն ընկնում էր մի կովկասցի բանւորի վրա, որի ով լինելը հաստատված չէ։ Ոստիկանական դեպարտամէնտի յուլիսի 5-ի հեռագրում ոչ մի ակնարկ չէ եղել հայերի վրա, հակառակ «Сынъ От.» լրագրի յայտարարման, որովհետև Կովկասում, ինչպէս յայտնի է, կան զանազան ազգութիւնների տեղացիներ։

—

Պետերբուրգի դրամատիկական կուրսերն աւարտած օրիորդ Դոլուխանեանը, գեներալ-մայոր Ս. Մ. Դոլուխանեանի դուստրը, դիմել է Կովկասի փոխարքային և խնդրել, որ թոյլ տրվի իրան Թիֆլիսում բաց անել դրամատիկական կուրսեր։ Օրիորդն արդէն ներկայացրել է նաև կուրսերի ծրագիրը։

—

Յուլիսի 8 ին Բագուի «Կաւկազ-Մէրկուրի» նաւային ընկերութեան գործարանում բոլոր բանւորները գործադուլ արին, դնելով հետևեալ չորս պահանջները. 1) Բնակարանի վարձ տալ ամուրի բանւորներին ամսական 7 րուբլի, ընտանիքաւորներին 13 րուբլի։ 2) Գործարանում շինել մի մեծ կաթսայ ջուր եփելու համար։ 3) Բանւորներին տալ ձրի տոմսակներ ընկերութեան նաւերով Ռուսաստան մեկնելու առաջին պահանջին համաձայն։ 4) Բանւորներին խմելու համար սառ ջուր մատակարարել։—Բանւորների այդ բոլոր առաջարկները մերժված են գործարանի կառավարչի կողմից։

—

Թաւրիզից հեռագրում են «Պետերբուրգի գործակալութեանը» յուլիսի 9 ից, որ Ուրմիայում տեղի է ունեցել յարձակում հրէաների վրա. կողոպտել են 20 խանութ, վիրաւորել են 50 և սպանել 1 հոգու։ Քրիստոնեաներին վնաս չէ հասել։

—

Օդեսսայից հեռագրում են «Neue Freie Presse» լրագրին յուլիսի 1-ից հետևեալը. «Օդեսսայի գործատէր անձերը սաստիկ ցանկանում են վերացնել պատերազմական դրութիւնը, որ չափազանց վնասակար ազդեցութիւն է անում առևտրական յարաբերութիւնների վրա։ Բայց գեներալ-նահանգապետն այսօր յայտնեց, որ պատերազմական դրութիւնը դեռ կը շարունակվի 6 ամիս ևս, որովհետև յեղափոխական ջանքերը դեռ շարունակվում են։

—

«Р. Слово.» լրագիրը հաղորդում է որ վերջին ժամանակներս Ռուսաստանի զանազան մասերում ոստիկանութիւնը բռնել է 14 հազ. գաղտնի տպարաններ

—

«Ցնօբիս-Փուրցելի»-ին հաղորդում է, որ մի քիչ հանգստութիւնից յետոյ՝ գիւղացիական շարժումը Քարթալինայում նորից վերսկսվեց։ Շինդիսի գիւղում ազնուականութիւնը գտնվում է անհանգիստ վիճակում և այդ անհանգստութիւնը պատճառել է նրան ազնուականութեան միլիցիայի կազմը։ Այս օրերս Ջվելեթի գիւղում օսէթինները յարձակվեցին Թաթիշվիլի ազնուականների վրա և անխնայ կերպով ծեծեցին նրանց ընտանիքներին։ Հետևեալ օրը բոլոր Թաթիշվիլիները թողնում են իրանց տները և ապաստան գտնում կալատազօվների մօտ։ Իշխան Ալէք. Ն. Ամիլախվարիին սպանողը դեռ չէ բռնված։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ՊՐՕԼԵՏԱՐԻԱՏ

—

«Մշակի» նախընթաց համարներում արդէն հաղորդված էր, որ գերմանական կառավարութիւնը սրանից մօտ երկու շաբաթ առաջ պաշտօնապէս արգելեց Ժօրէսին՝ ֆրանսիական սօցիալիստների պարագլխին գնալ Բերլին և յօգուտ խաղաղութեան պրօպագանդա անել, հրապարակական դասախօսութիւններ կարդալով։ Այդօրինակ հրաւէր էր ստացել և Աւգուստ Բեբէլը՝ գերմանական սօցիալ-դէմօկրատիական կուսակցութեան ղեկավարը, գնալ Պարիզ և այնտեղ դասախօսութիւն կարդալ միևնոյն նպատակով։

Տէրունական այդ արգելքը, հասկանալի է, շատ վատ տպաւորութիւն թողեց առհասարակ բոլոր երկրների դէմօկրատիական կուսակցութիւնների վրա, որոնց մամուլը սկսեց սաստիկ դատապարտել Գերմանիայի պաշտօնական վարմունքը, մի վարմունք, որ խեղդում էր քաղաքական մի շատ զօրեղ կուսակցութեան արդարացի բողոքը պատերազմների պատճառ հանդիսացող փաստերի դէմ, բողոքել համաշխարհային խաղաղութիւն։ Բայց գերմանական կառավարութիւնը իր ապօրինի վարմունքով չը հասաւ իր ցանկալի նպատակին, այլ դրանով նա աւելի ևս ամրացրեց այն սերտ կապը, որ առհասարակ գոյութիւն ունի ներկայումս արևմտեան Եւրոպայի դէմօկրատիական կուսակցութիւնների մէջ։

Անգլիան բոլորովին հակառակ ընթացք բռնեց Ժօրէսի վերաբերմամբ և ինչպէս արդէն հաղորդում են եւրոպական լրագիրները, թոյլտուութիւն է տուել Ժօրէսին համաշխարհային խաղաղութեան մասին դասախօսութիւն կարդալու Լոնդոնում։

Գերմանական սօցիալ-դէմօկրատիական կուսակցութեան պաշտօնական օրգան «Vorwärts» լրագիրը տպեց Ժօրէսի այն հետաքրքիր ճառը, որ նա մտադիր էր կարդալու Բերլինում և որը արգելեց Գերմանիան։ Մայրաքաղաքի ռուսաց թերթերից մէկը քաղուածօրէն բերում է վերոյիշեալ ճառի բովանդակութիւնը, որ լաւ պարզում է սօցիալ-դէմօկրատիական քաղաքական ծրագիրը ընդհանրապէս և նրա բացասական կարծիքը պատերազմի վերաբերմամբ։

«Ես ուրախ եմ, այսպէս է ասել Ժօրէսը, որ ֆրանս-գերմանական ընդհարումը Մարօկկօի վերաբերմամբ արդէն խաղաղութեամբ է վերջացել։ Բայց այդ վտանգաւոր ընդհարումը, որ յանկարծակի սկսվեց կատարեալ խաղաղութեան ժամանակ, յիշեցնում է ազգերին նամանաւանդ նրանց պրօլետարիատին, թէ ինչպէս խախուտ և անհաստատ է ժամանակակից հասարակութեան և ներկայ կառավարութիւնների մէջ «խաղաղութիւնը» և բացի դրանից յիշեցնում է ամբողջ աշխարհիս բանւորական կուսակցութեան, որ նա պարտաւոր է աւելի լաւ պահպանելու իր միջազգային կապը։ Պրօլետարիատի պարտականութիւնն է արթուն հսկել և աշխատել այնպիսի քաղաքական ընդհարումների առաջն առնել, որոնք սովորաբար պատերազմ են սպառնում։ Համաշխարհային պրօլետարիատը ներկայումս դեռ ևս ցանկալի կերպով չէ կազմակերպված և այնքան ուժեղ չէ, որ կարողանայ ներկայ կապիտալիստական աշխարհում տիրող անիշխանութեան և անտագօնիզմի սարսափելի ոյժերի վերաբերմամբ ազդեցիկ դեր կատարել։ Տնտեսական մրցակցութիւնը ամբողջ մարդկութեանը պահում է մշտական և գաղտնի պատերազմի դրութեան մէջ։ Պատերազմը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ միայն պայթիւն ստորերկրեայ այն կրակի, որ գոյութիւն ունի մեր պլանետի բոլոր ջղերում։ Բանւորական մասսան պէտք է չէզօքացնէ այդ վատ ոյժերը իր ազդու և բողոքող ձայնով և գործէ ոչ կոյր լաւատեսութեամբ և ոչ էլ չքացնող վատատեսութեամբ։ Բանւորական կուսակցութեան ամենագլխաւոր պարտականութիւնը պէտք է լինի միշտ բողոքել պատերազմների դէմ, որովհետև դրանք ամենից շատ փչացնում են բանւորական դասակարգին։

Բայց թող չը սխալվեն մեր կարծիքի վերաբերմամբ։ Մենք սօցիալ-դէմօկրատներս պատերազմից չենք վախենում և եթէ նա ծագի, մենք կարող ենք օգտվել դէպքերից ազգերի անկախութեան, ժողովուրդների և պրօլետարիատի ազատութեան համար։ Բայց մենք մի և նոյն ժամանակ համոզված ենք, որ ոչ թէ պատերազմի, այլ դէմօկրատիայի և սօցիալիզմի զարգացման և աճման շնորհիւ միայն կարող են թեթևանալ մարդկութեան տանջանքները և վճռվել հիւանդոտ խնդիրները։ Եւ հէնց դրա համար էլ մենք հրաժարվեցինք Գերմանիայի դէմ որ և է պատերազմ մղելու մտքից։ Բայց ինչպիսի ազդեցութիւն մենք պէտք է գործենք մեր երկրի վրա։ Ֆրանսիան խորապէս ներշնչված է խաղաղասիրական ձգտումներով և մեր գլխաւոր պարտականութիւնը գլխաւորապէս կայանում է նրանում, որ նախազգուշացնենք նրան քաղաքական անակնկալներից, որոնց հետևանքները առհասարակ անկարելի է նախատեսել։ Եթէ Ֆրանսիան չը գրաւվեց Հեռաւոր Արևելքի կոնֆլիկտով, դրա համար նա մասամբ պարտական է սօցիալիստական կուսակցութեան նախատեսութեան։ Ապագայ վերանորոգված Ռուսաստանն էլ, րէֆօրմներ մտցնելու և իր ոյժերի զարգացման համար խաղաղութեան կարիք կը զգայ։ Գրեթէ իւրաքանչիւր կոնֆլիկտ, որ կարող է ծագել Գերմանիայի, Անգլիայի և Ֆրանսիայի մէջ կամ թէ չէ այդ ազգերից երկուսի մէջ, աղէտալի կը լինէր ամբողջ մարդկութեան համար։ Նրանք են կազմում քաղաքակրթութեան անհրաժեշտ ոյժերը։ Եւ պրօլետարիատը, որի պարտականութիւնն է իր ամբողջ ոյժով կռւելու սօցիալական անարդարութեան, աղքատութեան, տգիտութեան և կապիտալի շահագործութեան դէմ, չէ ցանկանում, որ մարդկային ռասան զրկվէր միմեանց փոխադարձ ոչնչացնելով, այլ նա ցանկանում է կեանք ստեղծել և վերանորոգել սօցիալական կարգը։

Լ. Բաքայեան

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

11 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Լինևիչի հեռագիրը 1905 թւի յուլիսի 9 ից. «Խայլունչէնի շրջանում յուլիսի 6-ի առաւօտեան ժամը 10-ին մեր մի զօրամասը երկու զօրասիւներով մօտեցաւ Թշնամու առաջակայ դիրքերին՝ Իւլանցվիից 4 վերստ հիւսիս։ Աջ զօրասիւնը առաջ արշաւեց ճակատակողմից, ձախ զօրասիւնն սկսեց անցնել Թշնամու աջ թևի թիկունքը։ Մեր զօրքի անսպասելի երևալը Թշնամու թևի թիկնակողմում՝ ստիպեց հակառակորդին համարեա առանց կռւի դատարկել դիրքերը։ Մենք գրաւեցինք ճապօնական խրամատները, իսկ նրանք գնացին իրանց ամուր դիրքերը Իւլանցվիից արևմուտք։ Ճապօնացիների դիրքերը պաշտպանող լայն ու ճահճոտ դաշտը, որից անցնելը շատ դժուար էր, նոյնպէս և զինուորների յոգնածութիւնը ստիպեցին հրաժարվել ճապօնական դիրքի վրա յարձակվելուց և զօրքը մի քիչ դէպի հիւսիս տարան»։—Սախալինի զինուորական-նահանգապետ գեներալ-լեյտէնանտ Լեապունովի հեռագիրները յուլիսի 10-ից. 1) «Այսօր առաւօտ ժամը $8^1/_2$-ին Թաթարական նեղուցի հարաւային հօրիզօնում Ալէքսանդրովսկի կայանի մօտ նկատվեցին մի քանի մարտանաւեր։ Ժամը 10-ին պարզվեց, որ դրանք ճապօնական ականանաւեր են։ Նրանցից 2-ը Ալէքսանդրովսկի կայանի մօտով անցան դէպի հիւսիս, իսկ միւսները հաւաքվեցին Դուէ կայանի մօտ և 4 անգամ կրակ բաց արին, բայց առանց արդիւնքի։ Ժամը 11-ին հարաւում երևացին մի քանի մեծ մարտանաւեր»։—2) «Ցերեկվայ ժամը 12-ին ճապօնական 2 ականանաւեր, անցնելով Ալէքսանդրովսկի կայանի մօտով, ափից 4 վերստ հեռուից, կանգ առան Արկով գետի բերանի դիմացը և սկսեցին կրակ բանալ ափի վրա և մեկնեցին հարաւ-արևմուտք։ Շուտով միևնոյն կողմը գնացին և Դուէի կայանի դիմացի միւս նաւերը»։

ՊԱՐԻԶ, 11 յուլիսի։ (Սեփ. Թղթ.)։ Ֆրանսիական դիպլօմատիական շրջաններում խօսում են, որ մարօկեան կօնֆէրէնցիան կը կայանայ սեպտեմբերին։ Տեղը դեռ վերջնականապէս որոշված չէ, բայց Գերմանիան պնդում է, որ տեղի ունենայ Տանժէրում։ Հաւանօրէն ֆրանսիական կառավարութիւնը բաւարարութիւն կը տայ Գերմանիայի այդ պահանջին։

ԲԱԹՈՒՄ, 11 յուլիսի։ Այս օրերս մի ֆելդշէրի թունաւորելու համար զինուորական դատարանից մահվան պատժի դատապարտված 3 կալանաւորներ այսօր փախան բանտից, քանդելով Փոթիի բանտի պատը։

ՕԴԵՍՍԱ, 10 յուլիսի։ Նաւատէրերի և նաւերի կօմանդաների փոխադարձ յարաբերութիւնները կանօնաւորող յանձնաժողովը վերջնական համաձայնութեան եկաւ։ Բանւորաօրը հասցրած է 8 ժամի, ամսավճարները 40% ով աւելացված է, որոշված է վճարել աւելորդ աշխատանքի համար։ Յանձնաժողովը բաղկացած է 617 մարդուց։

ՍՕՖԻԱ, 11 յուլիսի։ Պօլսից եկած լուրը Եըլդըզ Քէօշկում սուլթանի դէմ սպանութեան փորձի մասին այստեղ զօրեղ տպաւորութիւն գործեց։ Քաղաքական շրջաններում վախենում են, որ եթէ թիւրքական վարչութիւնը չը գտնի յանցաւորներին, կըսկսվեն սաստիկ

հալածանքներ, որով և աւելի կը դժուարանայ երկիրը խաղաղացնելը։ 24 հոգի սպանվածների մէջ են նաև մի ներքինի, սուլթանի մի ֆլիգել-ադիւտանտ, մի գերմանուհի և մի իտալացի։ 60-ի չափ ծանր վիրաւորներ ուղարկված են հիւանդանոց։ Մինչև այժմ, չը նայելով բազմաթիւ ձերբակալութիւններին, ռումբ նետող անձը դեռ չէ գտնված։

ՄՕՍԿՎԱ։ Այս օրերս Րուզվէլտի զաւառի գիւղացիները ամբողջ հասարակութիւններով սըկսեցին հնձել խճուղու մօտի պետական հողերի խոտերը, ասելով, թէ տէրն իրանցն է։ —Այսօր բօրսայում խորհրդակցութիւն է՝ կազմելու մի ընկերութիւն հարաւային Պարսկաստանի հետ մեր առևտուրը զարգացնելու համար։ Բօրսայում ցուցադրված են այն ապրանքների նմուշները, որոնք պէտքական են Պարսկաստանում ծախելու համար։

ՎԱՐՇԱՒԱ, 11 յուլիսի։ Մահվան դատապարտված Ստեփան Օկրժէային կախեցին։

ԹԱՒՐԻԶ, 9 յուլիսի։ Լուր է ստացվել, որ Մէշէդում երևացել են խօլերայի մի քանի դէպքեր։

12 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պաշտօնական։ Կայսերական պալատի մինիստրի հեռագիրը Բերկէից. «Յուլիսի 10-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին գերմանական կայսրի «Հօհէնցօլլէրն» զբօսանաւը խարիսխ նետեց Կայսերական «Պօլեարնայա Զվեզդա» զբօսանաւի կայանի մօտ։ Վիլհէլմ կայսրը, պրինց Ադալբերտի և իր շքախմբի հետ միասին շոգեմակոյկով եկաւ «Պօլեարնայա Զվեզդա» զբօսանաւը։ Սանդուխտի վրա նորին մեծութեանը դիմաւորեցին Թագաւոր Կայսրը և Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրովիչը։ Ստացվին ողջոյններից յետոյ Նոցա Մեծութիւնները բարեհաճեցին անցնել զբօսանաւի պահակի և կօմանդայի առջևով, իսկ յետոյ շքախմբերին իրար ներկայացնելով, բարեհաճեցին հեռանալ նաւի ծայրը։ Երեկոյեան ժամը 11-ին Թագաւորը Վիլհէլմ կայսրի և Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրովիչի հետ միասին շոգեմակոյկով գնացին «Հօհէնցօլլէրն» զբօսանաւը, որտեղից Թագաւորը բարեհաճեց վերադառնալ գիշերվայ ժամը 1 և 30 րօպէին։ Կէսօրին Թագաւոր Կայսրը և Մեծ Իշխանը գնացին գերմանական II կարգի կրէյսէր «Բէրլինի» վրա, մանրամասն աչքէ անցկացրին և ապա Նորին Մեծութիւնը ուղեկցեց գերմանական կայսրին «Հօհէնցօլլէրն» և ժամը մէկ ու 25 րօպէին վերադարձաւ «Պօլեարնայա Զվեզդա»։ Ժամը 2-ին գերմանական կայսրը եկաւ զբօսանաւ նախաճաշի, որին հրաւիրված էին շքախմբերը, ֆինլանդական գեներալ-նահանգապետ գեներալ ադիւտանտ իշխան Օբօլենսկին և գերմանական ու ռուսական նաւերի հրամանատարները։ Երեկոյեան ժամը 5-ին Վիլհէլմ կայսրը սրտագին հրաժեշտ տալով մեկնեց «Հօհէնցօլլէրն» զբօսանաւը։ Ժամը 5½-ին կայսերական զբօսանաւերը խարիսխը վերցրին և մեկնեցին։ Երեկոյեան 10-ին Թագաւոր Կայսրը բարեհաճեց վերադառնալ Պետերհօֆ»։ Ստորագրել է—Կայսերական պալատի մինիստր բարօն Ֆրէդէրիկս։

ՓԱՐԻԶ, 11 յուլիսի։ Թիւրքերն սկսեցին յուլիսի 4-ին երեք կողմից արշաւել Սասանի վրա։

ՖԷԶ, 11 յուլիսի։ Փաշան ուժեղ պարտութիւն պատճառեց ապստամբներին, դուրս քշելով նրանց Մէնակայի մօտի ամուր դիրքից։

ՏՕԿԻՕ, 11 յուլիսի։ «Պ. յտաւս» զրահակիրի ճապօնածներն աւելի անշահ են, քան Չինց հանաց մեւս մարտանաւ ինը. Նրա մարմնի վրա միայն 2—3 ծակոտածքներ են գտնվել որոնք շուտով կը կարկատվեն։—Գէ գանից հաղորդում են, որ ռուսները որոնք Տումէնից հիւսիս էին նահանջել, նորից շարժվել են դէպի հարաւ։ Խէյրինգում մօտ 6,000 զօրք կայ։ Նրանք այժմ փորձում են կանգնեցնել ռազմական գծի։ Ենթադրում են, որ այժմ Վլադիվօստօկի շուրջը մօտ 60,000 մարդ կայ։—Ամօյից հեռագրում են, որ Մ խալինից բերված են գերի բռնված ռուսներ, որոնց մէջ են գնդապետ Ալէքսինսկի, 14 օֆիցեր և 437 ունտէր-օֆիցեր ու զինուոր։ Գերիներին այսօր աւ կը հանեն։ Օֆիցերներին Խիրօսակի կուղարկեն։

ՄՕՋԻ, 11 յուլիսի։ Լինևիչն ամեն օր օֆիցերներ և զինուորներ է ուղարկում Մոնղօլիա պաշար գնելու։ Տեղական իշխանութիւններն ազդում են կառավարութեան վրա, որ համոզով բողոքէ այն բանի դէմ, որ Լինևիչը պատերազմը տեղափոխում է Մոնղօլիա։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ, 11 յուլիսի։ Կառավարան մեկնեց Նիւ-Եօրկ, ուր կը հանդիպի Տակախիրային, իսկ յետոյ երկուսն էլ կը գնան Օստէրբէյ Րուզվէլտի հետ տեսնվելու։ Պօրտսմուտում պատրաստութիւնները վերջացել են։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ։ Հաղորդում են, որ Վիլհէլմ կայսրը կայցելէ Կօպէնհագէն։

ՏՕԿԻՕ, 9 յունիսի։ Ճապօնացիները ծովից ամբարկոծելուց յետոյ՝ գրաւեցին երկու կէտ Սախալինի արևելեան ափին։ Ռուսները ճանապարհ շինեցին Վլադիվօստօկայից դէպի հիւսիս և այնտեղ կառուցին ուժեղ պաշարի ամբարներ. Ծովափի մի քանի տեղերում փոխադրանաւեր պատրաստվեցին զօրքերը ցամաք տեխափոխելու նպատակով, բայց ճապօնական մարտանաւերն խանգարեցին ամեն տեսակ ծովային հաղորդակցութիւն։ Զօրքի մի մասն ստիպված եղաւ անձնատուր լինել։ Մի քանիսը փախան լեռները, բայց հաղորդակցութեան դժուարութիւնն ստիպեց նրանց վերադառնալ և զէնքերը վայր դնել։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը նշանակված են Պետերբուրգի հաշւով. իսկ Թիֆլիսինը 58 րօպէ կամ մի ժամ աւելի ուշ պէտք է հաշւել)։

	Պոստ.	Մարդ.	Արագ.	Ապր.
Բագուից դուրս գալը	4.33	12.38	1.18	5.10
Թիֆլիս հասնելը	10.43 առ.	5.51	2.22	11.10
Թիֆլիսից դուրս գալը	11.28	6.39	10...	6.58
(Թիֆլիսի ժամանակով)	12.26	7.37	10.58	7.48
Բաթում հասնելը	12.31	7. 8	8.16	12.42
Բաթումից դուրս գալը	5.55	10. 9	9.33	
Թիֆլիս հասնելը	6.29	10.33	7.39	
Թիֆլիսից դուրս գալը	7.29	11.13	4.59	
(Թիֆլիսի ժամանակով)	8.27	12.11	5.57	
Բագու հասնելը	1.—	4.59	5.46	
Երևանից դուրս գալը	12.25			9.40
Կարսից » »	4.12			1.17
Ալէքսանդրօպօլ »	7.50			5.26
Թիֆլիս հասնելը »	5.24 առ.			3.28
Թիֆլիսից դուրս գալը	11.50 գիշ.			2.50
(Թիֆլիսի ժամանակով	42.48 գիշ.			3.48 ց.
Ալէքսանդրօպ. » »	10.50			2.44
Կարս հասնելը	2.20			6. առ.
Թիֆլիս »	4.48			8.52

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
ԶԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի. ներքին և ներարդային
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մորթու, վեներական և վերարուժութիւն։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.
Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի
Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Ա. ԿԱՐԱԳԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՇԵՐԲԻՆԻՆԱ—1½-2 ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ի. Գ. ԱԲԵԼԵԱՆՑ—7—8 ժ. ներքին հիւանդ.
Գ. Ա. ԱՐԴԱԶԻԱՆԻ. Կատարում է միկրօ-քիմիական և բակտերիօլօգիական հետազօտութիւններ։
Օ. Ա. ԱՌՎԱՆԻՏԱԿԻ—ատամ. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ..
Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցում ընդունվում են և գիշերօթիկ հիւանդներ։
Հիւանդանոցի կառավարիչ՝ Բժ. Կ. Ի.

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Ա. Յ. Քարաճեանց
Մեկնեց Կովկասի հանքային Ջրերը և անցեալ տարիների նման այս ամառ ևս կընդունէ ներքին և ջղային հիւանդութիւն ունեցողներին Պեատիգօրսկում և Եսսէնտուկիում մայիսի 17-ից։ (կ.ե. չ.) 29—20

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Գ. Ա. ՆԱԽՎԵՐԴԵԱՆ
Մասնագէտ միզային և սիֆիլիտիքական հիւանդութիւնների,—ընդունում է հիւանդներին առաւօտեան 12 ժ.—1 ժ. երեկոյեան՝ 6 ժ.—9 ժ.։ Կուկիա, Սիմեօնովսկայեա փ. № 20. (ե. հ. շ. կ.) 44—30

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
ԳԵՒՈՐԳ ԹԱԴԵՒՈՍԵԱՆ
Անցեալ տարիների նման այս ամառ ևս ընդունում է հիւանդներ կովկասեան հանքային ջրերում։ Հասցէն՝ Эссентуки, Верхная Курсовая ул., дача Николаевой. (կ. ե. ռ.) 6—10

ՌԱՇՏԻ, ԷՆԶԷԼԻԻ և ՂԱԶՎԻՆԻ
հայոց երկսեռ դպրոցների համար հարկաւոր են ուսուցիչներ և ուսուցչուհիներ ձեռնտու պայմաններով։ Դիմել Լեոն Բարայեանին «Մշակի» խմբագրատանը։ (չ.հ.շ.կ.) 1—4

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ
ԼԵՕ
ՄԷԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ
Պատմական վէպ
ԳԻՆԸ 1 ՌՈՒԲԼԻ 50 ԿՈՊԷԿ։
Ծախվում է 1) հեղինակի մօտ, «Մշակի» խմբագրատանը, 2) Թիֆլիսի գրավաճառանոցներում։
Գրավաճառները և գումարով գնողները զիջում կը ստանան, եթէ դիմեն ուղղակի հեղինակին։

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Բ. Նաւասարդեան
Պեատիգօրսկում ընդունում է սիֆիլիսի, միզասեռական և վերարուժական հիւանդ։
Пятигорскъ, домъ Померанцева. 40—50

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւն ամեն օր.
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելիամինովսկայա փողոց № 8։ (ե.ռ.)100—100

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ
Մ. Գ. Տէրմազանեանց
Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր առաւօտեան ժամը 9—2 և երեկոյեան ժամը 3—6,
Երևանեան հրապարակ, տուն Արղութեան, բնակարան Լալայեանցի բնակարանը։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ։
(Тифлисъ, Сололакъ, Лермонтовская ул. № 9)
Առևտրական Կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշւապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։
Ուսանելի առարկաներն սրանք են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն. 2) Առևտրական Թուաբանութիւն. 3) Հաշւապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային). 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա. 5) Առևտրական Թղթակցութիւն. 6) Առևտրական և մուրհակի կանօնադրութիւն և 7) Գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը։
Ձրի ուսուցումն ցանկացողներին գրող մեքենայի վրա։ Պարապմունքները կուրսերում լինում են ամեն օր։
Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից։ ամենայն օր, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 12-ը, և երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր Փրիդօնի տանը № 9, Սերգիեվսկայա և Լերմօնտովսկայա փողոցների անկիւնում։ Ծրագիրը և կանօնները կարելի է ստանալ ձրիապէս կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу. (կ. չ.) 2—25

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԻՒՆԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Երկու սեռի անձանց համար
(Баку, Прачешная, домъ Теръ-Ованесова)
Կուրսերի նպատակն է տալ ուսկնողներին մասնագիտական, եւ առեւտրական կրթութիւն եւ պատրաստել հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։
Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական Թուաբանութիւն և Թուաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշւապահութիւն արդիւնաբերական, գործարանական, առևտրական և բանկային. 3) Առևտրական Թղթակցութիւն. 4) Առևտրական տնտեսագիտութիւն. 5) Առևտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսուցումն գրող մեքենայի վրա։ Ուսումն սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից՝ ամենայն օր կուրսերում առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 7 ժամը։
Կուրսերի կանօնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа)—տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են Баку, учредителю коммерческихъ курсовъ А. И. Теръ-Каспарову. (չ. կ.) 4—30

Ս. Պետերբուրգի մեքենայական արդիւնագործութեան ընկերութեան
ԱՄՈՒՐ, ՃԱՇԱԿՈՎ և ԹԵԹԵՒ, ԿԱՆԱՆՑ, ՏՂԱՄԱՐԴԿԱՆՑ և ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ
ԿՕՇԻԿՆԵՐ,
նոյնպէս և սկորօխօդներ ու սանդալներ կարելի է ստանալ Թիֆլիսում և Անդրկովկասի միւս քաղաքներում ԱՄԵՆԱԼԱՒ վաճառատներում.
Խնդրվում է ուշք դարձնել ֆաբրիկայի նշանի վրա։
Խոշոր չափերով վաճառումը կատարում է «Լէօպօլդ Նէյշէլէր» առևտրական տունը Երևանեան հրապարակում, հեռախօս № 346։ Նոյն տեղում կայ մեծ քանակութեամբ ԿԱՇԻԵՂԷՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ ռուսական և արտասահմանեան։